



Overbevolking : de hoofdkwaal der hedendaagsche maatschappij en het middel om daarin verbetering te brengen

<https://hdl.handle.net/1874/234949>



Pr. 1896 IV. 26
mm 1150g

OVERBEVOLKING

de Hoofdkwaal der hedendaagsche maatschappij

en het middel

om daarin verbetering te brengen.

DOOR

Ƨ.

Geene waarachtige verbetering der economische toestanden kan worden te gemoet gezien, zoo niet de aanwas van de bevolking aanmerkelijk trager wordt.

MR. N. G. PIERSON.

'S-GRAVENHAGE.
1896.

OVERBEVOLKING

de Hoofdkwaal der hedendaagsche maatschappij

en het middel

om daarin verbetering te brengen.

DOOR

Ƨ.



Geene waarachtige verbetering der economische toestanden kan worden te gemoet gezien, zoo niet de aanwas van de bevolking aanmerkelijk trager wordt.

MR. N. G. PIERSON.

'S-GRAVENHAGE.

1896.

Een krachtig middel tegen overbevolking.

Het doel van dit geschrift wordt den lezer door titel en motto vereenigd aangeduid, het is namelijk, hem te doen zien:

- 1°. Dat er heden ten dage overbevolking heerscht;
- 2°. Dat zij de hoofdoorzaak is van den gedrukten toestand, waarin het maatschappelijk lichaam tegenwoordig verkeert en die het gezegde tot waarheid maakt: „*Life is sad at the close of the nineteenth century*” 1).
- 3°. Welk het krachtige middel is, dat ik tegen haar aan de hand wensch te doen.

Wat ik daarbij aanleiding zal vinden, hetzij als vaststaande feiten, hetzij als mijne meening mede te deelen, heeft uitsluitend op dat gedeelte van het mensdóm betrekking, dat de hedendaagsche beschaafde maatschappij uitmaakt.

1) Het leven is treurig op het einde der negentiende eeuw.

Ik heb dan in de eerste plaats het bewijs te leveren van de stelling:

Er heerscht heden ten dage overbevolking.

Om dit aan te toonen moet ik den lezer op eenige cijfers wijzen en hem verzoeken er de noodige aandacht aan te willen wijden. Hij zal dan zien, dat, waar vroeger met moeite één gegadigde was te vinden, thans groote legers van aspiranten met allerlei middelen eene betrekking zien te bemachtigen, waarvoor dezelfde persoon voorheen zoude bedankt hebben. Zoo werd bijv. voor eenigen tijd aan de geneeskundige badinrichting te Laag-Soeren een boekhouder gevraagd, op eene jaarwedde van 300 gulden. Daarvoor boden zich aan 225 sollicitanten, waaronder twee vrouwen en een meester in de rechten. Als er geen meesters in de rechten in overvloed waren, zou men dan denken, dat er zich één zou aanbieden, voor die nederige en slecht bezoldigde betrekking?

Volgens *het Vaderland* van 11 November 1894 is er thans in Brussel één advocaat op de 1000 inwoners; volgens matige berekening zou dit, om een redelijk bestaan op te leveren, 1 op de 5000 mogen zijn. Te Bergen en te Charleroi is er echter 1 op de 200 inwoners.

Voor elf plaatsen van Inspecteur bij de rijksveld-

wacht op eene jaarwedde van 900 gulden boden zich 300 sollicitanten aan, waaronder velen, die den 5-jarigen cursus van de hoogere burgerschool hadden doorloopen; en in *het Vaderland* van 18 November 1894 lezen wij: „Met het oog op het toenemend aantal vrouwen, zoowel gehuwde als verlatene en weduwen, die zich bij het werkbureau van den *Christelijken Volksbond* aanmelden om plaatsing als schoonmaakster, noodhulp, naaister of ziekenverpleegster, die aldus trachten in het onderhoud van haar gezin te voorzien, wordt het publiek dringend uitgenoodigd, bij behoefte aan bovengenoemde werkkrachten toch van dit werkbureau gebruik te willen maken.”

En onlangs las ik in *het Vaderland*: „Voor de vacante betrekking van Directeur der gemeentereiniging te Breda, waaraan f 1000.— jaarwedde is verbonden, hebben zich reeds bijna 100 sollicitanten aangemeld. Onder hen bevinden zich officieren in actieven dienst, gepensionneerde officieren, onderofficieren, kleermakers, bakkers, slaggers, kantoorbedienden, aannemers, metselaars en timmerlieden.”

In October 1891 vroeg de Maatschappij tot Nut van het Algemeen een boekhouder op f 900 's jaars. Zestig sollicitanten boden zich aan. Iemand, met diploma van goed afgelegd eindexamen van de 5-jarige burgerschool kreeg de betrekking enz. enz.

Onwillekeurig moeten wij bij het vernemen van al die feiten vragen, hoe komt het toch, dat zoovele sollicitanten zich voor eene betrekking aanmelden, die in vele gevallen verre beneden hunne vroegere positie staat? en het antwoord, dat ik mij daarop gaf, was: dit komt doordien de overbevolking het bij elk beroep en in elke betrekking alleen voor hem mogelijk maakt, een (goed) voldoende middel van bestaan te vinden, die uitmunt door bekwaamheid of wel handig weet te intrigeeren of door protectie wordt vooruit geholpen. Wie een winstgevend beroep uitoefent, vindt soms vergoeding voor hetgeen hij in verdienste te kort komt door de prijzen van zijne waren te verhoogen. Arbeiders echter kunnen hunne verdiensten niet zoo gemakkelijk doen stijgen: en dit zou trouwens voor de velen, die geen werk kunnen vinden, toch geene uitkomst wezen.

Het zal voor den lezer die ook maar de belangrijkste en het ergste in het oog vallende verschijnselen opmerkt, die zich om hem heen voordoen, zeker wel overbodig zijn nog meer voorbeelden daarvan aan te halen, want hij kan de treurige gevolgen van de overbevolking thans in alle beroepen en betrekkingen waarnemen.

En die invloed van de overbevolking stijgt al hooger en hooger, zoodat hij overal doordringt — tot in de scholen, de gevangenissen en de krankzinni-

gengestichten. Zoo weet ik o. a. dat in 's-Gravenhage iemand voor zijn kind toelating vroeg op twee scholen voor lager onderwijs, en hem werd medegedeeld, dat op die scholen eerst over een of twee jaar op plaatsing kon gerekend worden.

Wat zijn de gevangenissen niet overal goed gevuld; ja! er worden zelfs sommige veroordeelingen tot gevangenisstraf veranderd in geldboete of niet ten uitvoer gebracht omdat er geen plaats meer is. De opmerking zoude gemaakt kunnen worden dat er dan geen gevangenissen genoeg zijn, en er meer gemaakt moeten worden, doch dezen weg moeten wij niet op. Zij die het meest de gevangenissen bevolken moeten bekend gemaakt worden met de eischen eener goed geordende maatschappij, dan zullen ook zij inzien dat overbevolking hier de hoofdrol speelt en met hun nageslacht misschien zooveel medelijden krijgen, dat zij er voor zorgen dat dit niet te talrijk wordt.

En hoe is het met de krankzinnigengestichten gesteld? Het gesticht te Vucht zond in Januari 1895 weer 80 lijders naar 's-Gravenhage terug, omdat daar plaats te kort komt: en hier kon men hen ook niet plaatsen.

Recht treurig ziet het er uit als wij de statistieken inzien en ontwaren dat als oorzaak van krankzinnigheid, de moeielijkheden die het leven oplevert, hoe langer hoe meer als zoodanig op

den voorgrond treden. In 1888 waren op het einde des jaars opgenomen 5844, in 1889 6050 en in 1890 6215 krankzinnigen; voorwaar eene belangrijke toename, terwijl, en dat is hier het belangrijkste punt, die oorzaken, die wij als de sociaal-oeconomische kunnen beschouwen, zoo aanzienlijk toenemen; nl. door overdreven geestesarbeid klom van 1882 tot 1890 het aantal van 1.9 tot 3.2 pCt. en door verdriet van 12.3 tot 14.3 pCt. 1) Voor den lezer die de maatschappij eenigszins kent, zal het niet noodig zijn hier te bewijzen dat overdreven geestesarbeid en verdriet weer haar hoofdbron vinden in groote gezinnen.

Zien wij de cijfers van armenzorg 2), dan worden wij ten volle overtuigd dat het getal behoeftigen onrustbarend toeneemt, bijv. in 1891 werden door de verschillende gemeenten in Nederland 704 hoofden van huisgezinnen en 579 alleenlopende personen en door de armbesturen 812 hoofden van huisgezinnen en 281 alleenlopende personen *meer* bedeed dan in 1890. Het totaalcijfer was nl. in 1891 139138 hoofden van huisgezinnen en 62529 alleenlopende personen, te samen 201667, en dat op

1) Zie het verslag van het staatstoezicht op krankzinnigen en krankzinnigengestichten in 1888, '89 en '90.

2) Zie de regeeringsverslagen over het armbestuur in Nederland over 1891.

eene bevolking van pl. m. 4620000 inwoners. Dat hiervoor zware offers gevorderd worden, blijkt uit het feit, dat alleen door gemeentebesturen en door besturen van instellingen van weldadigheid in 1891 voor onderstand aan behoeftigen werd uitgegeven f 13.857.799 en wat wordt nog niet aan de liefdadigheid geofferd buiten die besturen om!

En die overbevolking is geen voorbijgaand verschijnsel van de laatste dagen: neen, zij doet zich in steeds erger en erger wordende mate voor, zoodat het hoog tijd wordt dat het menschelijk vernuft middelen uitdenkt om hieraan een einde te maken.

Ziehier nog eenige van de sterkst sprekende cijfers. In 1894 werd in Gouda eene vrouw met hare zestiende, en een dag later eene andere met hare twintigste telg „verblijd”. In December 1891 werd dringend hulp gevraagd voor een gezin te 's-Gravenhage waar het negende kind om een boterham vroeg, die er niet was. In Juli 1891 vierde iemand te Aalsmeer zijn honderdsten verjaardag, waarbij die gelukkige patriarch met trotsche zelfvoldoening op zijne 50 klein- en achterkleinkinderen wees.

Voor eenige jaren stierf te Stiphout in Noord-Brabant, iemand die zeven zonen en dochters had, die te samen 90 kinderen hadden, waarvan thans nog 70 in leven.

In het dagblad *het Vaderland* van 19 Juni 1895

vindt men eene mededeeling dat te Dubbeldam iemand zijn 29^{ste} kind bij den burgerlijken stand liet inschrijven.

Nu zal de lezer misschien zeggen: „Die gevallen zijn uitzonderingen”. Toegegeven. Ik heb ze zelf onder „*de sterkst sprekende cijfers*” gerangschikt. Maar zij spreken sterk voor het niet te loochenen feit, dat er elk jaar veel meer menschen geboren worden dan sterven. Wie dit niet uit zijne dagelijksche waarneming kan opmaken, kan het zien uit de statistieke bescheiden, bijv. in 's-Gravenhage was in 1891 het cijfer van de geboorten 2289 hooger dan dat der overledenen. Nederland had in 1890 4.511.415 inwoners en in 1891 4.564.565, het aantal van zijne inwoners is dus in een jaar vermeerderd met 53150.

In Britsch-Indië nam de bevolking van 1881—1891 dus in tien jaar, met 32.555.584 toe, dat is gemiddeld per jaar 3.255.558.

In Londen was het cijfer van de geboorte in 1892 45365 hooger dan dat der sterfgevallen.

Waar moet het heen als dit zoo voortgaat?

De hygiëne en de geneeskunde spannen zich in om de sterfte te beperken en dat zij hierin gelukkige resultaten verwerven, zien wij onder anderen daaruit dat alleen in Weenen in de tien laatste jaren gemiddeld per jaar 1102 personen minder stierven aan infectieziekten dan in een vorig 10jarig tijdvak.

De percentage der sterfte aan infectieziekten was van de totale sterfte in 1882 10 pCt., in 1889 6.19 pCt.

In het decennium van 1871—1880 stierven daar pl. m. 29 per 1000, in het volgende van 1881—1890 pl. m. 23 per 1000.

In Pesth stierven in 1874 44.9 personen per duizend, in 1892 29.

Is het bij aandachtige beschouwing van die cijfers niet voor iedereen duidelijk, dat er te veel menschen komen?

Ik meen hiermede in voldoende mate het bewijs te hebben geleverd voor mijne eerste stelling: „*Er heerscht heden ten dage overbevolking*” (bl. 4) en heb nu hetzelfde te doen voor mijne *tweede* stelling:

**Zij is de hoofdoorzaak van den gedrukten
toestand, waarin het maatschappelijk
lichaam verkeert.**

Dat die overbevolking daarvan *voor een belangrijk deel* oorzaak is, is al uit zich zelf duidelijk. Minder duidelijk is het echter dat zij daarvan *voor het grootste deel* oorzaak is; dit is het ten minste op verre na niet voor iedereen, immers — iedereen, die wel eens iets heeft gelezen, dat over dit onderwerp handelde — en ik mag wel aannemen, dat dit met de meeste mijner lezers het geval zijn — zal zich wel andere oorzaken herinneren, die daarvan

de schuld krijgen; en hij zal het wel met mij eens wezen als ik beweer, dat als de voornaamste daarvan worden vermeld,

1°. Het ophoopen van kapitaal.

2°. Het zich te veel ophoopen van menschen in de groote steden.

3°. De invoering van stoom en electriciteit als beweeg- en werkkraft.

4°. De weelde, die men „*overdreven* weelde” noemt: terwijl men de hoofdoorzaak bijna nooit hoort noemen, hoewel de verschijnselen, ondersteld zij worden juist geschilderd, allen bijéengenomen, nog niet zooveel maatschappelijke ellende veroorzaken als de overbevolking alleen. En het is opmerkelijk, hoe vaak het oordeel van hen, die zoo spreken, wordt beheerscht door het sociale, intellectueele en godsdienstige standpunt waarop zij staan, die dat oordeel vellen.

Zoo is het bijv. een bekend stokpaardje van de sociaal-democraten aan de eerste van die oorzaken de schuld te geven; maar het ongegronde van die bewering is reeds zoo vaak aangetoond, dat wij er hier niet langer bij behoeven stil te staan.

2°. het zich te sterk ophoopen in de groote steden.

Werkelijk is dit een kwaad — te meer omdat daardoor vaak handen aan den veldarbeid worden onttrokken, maar men moet niet uit het oog ver-

liezen, dat de bevolking van de groote steden, toch een betrekkelijk klein deel van het menschedom uitmaakt, terwijl bovendien het verblijf in de steden een groot voordeel oplevert. Het draagt zeer tot vorming en ontwikkeling bij.

Wij komen nu aan:

3°. De invoering van stoom en electriciteit als beweeg- en werkkraft (hieronder dus ook begrepen de invoering van de machines). De stoom en de electriciteit maken werkelijk veel handenarbeid overbodig, doch men vergeet hierbij gewoonlijk dat om die krachten aan 't werk te brengen nog meer handen noodig zijn. Men denke slechts aan allen die spoorwegen, stations enz., gebouwen, rails, toestellen, wagens maken en den kost aan het bedrijf verdienen. Dit is toch alleen bij onze twee groote spoorwegmaatschappijen 25 à 30000 man; welk eene bewerking moeten de samenstellende deelen niet ondergaan eer het ijzererts, uit de ingewanden der aarde gehaald, in zulke werktuigen is veranderd.

Wat wordt het brood niet goedkoop afgeleverd als het graan machinaal gezaaid, geoogst, gemalen en verder bereid wordt.

De telegraaf maakt slechts een deel der postillons overbodig, doch geeft daarentegen aan veel handen werk, zoowel om haar daar te stellen als te onderhouden en te bedienen. En hoeveel voorwerpen

worden er niet, dank zij de machines, vervaardigd, die voor de weinig bemiddelden òf wel onmisbaar zijn, òf althans hun heel wat genot opleveren en die zonder de machines veel duurder en dus in verreweg de meeste gevallen niet verkrijgbaar zouden zijn. Zeer terecht zegt de Heer T. Hetteema dan ook in zijn artikel: „De invloed van de machines op den stand van de loonen”, voorkomende in het *Dagblad van Friesland* (Harlinger Courant), een van de nummers van het jaar 1894:

„De invoering van de machines veroorzaakt verlaging van prijs; dit vermeerdert ieders inkomen „en werkt de vorming van kapitaal in de hand, „getuige Engeland, waar de fabriekmatige nijverheid „eene hooge vlucht heeft genomen. Nergens is de „rentestand zoo laag, hetgeen natuurlijk op overvloed van kapitaal wijst.

„Alles te samen genomen mogen wij de invoering „van de machines een zegen noemen, *waarvan de „gunstige werking alleen is verminderd door den overmatigen aanwas van bevolking die in onze eeuw heeft „plaats gehad.*

„De nadeelen, aan de *plotselinge* invoering van „vele machines verbonden, zullen in de toekomst „bovendien nog worden verminderd door het feit „dat reeds vele kostbare machines in werking zijn „gesteld.”

De *vierde* oorzaak van de sociale ellende van onze dagen heet eindelijk te wezen: de overdrevene weelde. Nu is weelde als zij overdreven wordt en in die mate algemeen heerscht, zeer zeker een maatschappelijk ziekteverschijnsel, maar men noemt vaak „*overdreven weelde*”, wat volstrekt niet als overdreven verdient te worden beschouwd, doch een natuurlijk gevolg is van de steeds toenemende verfijning van smaak en van het streven naar gemak, netheid en gezondheid; onder anderen in de woningen. Het denkbeeld van weelde is zeer betrekkelijk; wanneer men enkele staaltjes van de leefwijze van onze voorouders ziet (zooals die onder anderen door den bekenden Franschen staathuishoudkundige, Paul Leroy Beaulieu, in zijn artikel over de weelde worden medegedeeld) 1) dan ziet men dat zeer veel van hetgeen zij als weelde zouden hebben beschouwd, nu zelfs bij de werkende klasse tot de eerste levensbehoeften behoort; en als men den gang van de redeneering dien hij daarin volgt, tot in de toekomst blijft vervolgen, die buiten de grenzen van zijn artikel ligt, dan ziet men daaruit, dat de weelde in zekeren zin steeds zal stijgen. Hij bewijst echter tevens met scherpzinnigheid en kennis van zaken, dat de weelde er toe heeft bijgedragen de bescha-

1) Revue des Deux Mondes van 1 November 1894.

ving te doen stijgen en vooral ook het leven van hen die niet rechtstreeks deel aan de weelde hebben, rijker aan genot te doen worden, ja zelfs de dringendste levensbehoeften, ook voor de minst gegoeden, meer verkrijgbaar te maken; en in den zin van eene gevolgtrekking hieruit, voegt hij er bij: „Il y a un „luxé sain et intelligent, et un luxé malsain, extra-
„vagant sans que l'on puisse dresser une nomen-
„clature qui serait naturellement incomplète et trop
„absolue, de l'une et de l'autre catégorie; le luxé
„est sain chez les esprits sains et il est morbide
„chez les esprits malades portés à l'extravagance.”

Nu ik den lezer de kwaal van de overbevolking in eenige van hare voornaamste verschijnselen heb doen zien, wenschte ik zijne aandacht op de beide gevolgen van haar te richten, die ons het meest in het oog vallen; namelijk:

- 1°. De werkeloosheid, die wij thans alom zien heerschen en die weer op hare beurt, zooals ook iedereen weet, eene der hoofdoorzaken is van:
- 2°. de socialistische woelingen van onzen tijd.

Hierbij wensch ik er echter wel uitdrukkelijk op te wijzen, dat zij niet *uitsluitend* het gevolg zijn van overbevolking; zij komen ook nog uit andere oorzaken voort, maar hoofdzakelijk uit overbevolking. En dat zij werkeloosheid *moet* veroorzaken

spreekt van zelf; ik behoef daarover niet verder uit te weiden.

Rest mij nog, nu ik de kwaal heb aangewezen, als een noodzakelijk vervolg daarop, het geneesmiddel tegen haar mede te deelen, zooals ik reeds op blz. 4 heb gezegd. Ik heb hierbij alleen het geneesmiddel tegen overbevolking te bespreken; middelen tegen de maatschappelijke verschijnselen van onze dagen, die met meer of minder grond mede als oorzaken van het lijden worden beschouwd, waaronder het sociale lichaam van onzen tijd gebukt gaat — kan ik buiten beschouwing laten; ik bedoel hiermede namelijk de verschijnselen, die ik reeds op blz. 4 en 5 heb vermeld.

Eene bestrijding van hen is vergeefs; immers men kan de kapitaalvorming niet tegen gaan en men kan bij den tegenwoordigen stand van de materieele beschaving de weelde niet doen verminderen; men kan daar wel tegen prediken, maar daadwerkelijk stoort niemand zich daaraan. De machines vernietigen — 't is te dwaas om van te spreken; bovendien staat het gebruik van de machines tot de weelde in de verhouding van gevolg tot oorzaak.

Wat men wel zou kunnen doen, dat is: den stroom, die de bevolking van het platteland naar de steden voert, in de omgekeerde richting terug voeren, of

ten minste tegenhouden. Dit zou echter toch ook niet veel baten, zoolang men de overbevolking zelve niet in zeer belangrijke mate doet verminderen 1).

Nu is de vraag, welke middelen kan men te dien einde te baat nemen?

O, zeggen de optimisten, geen nood! er is ruimte genoeg op de aarde. Er kunnen nog wel milliarden menschen plaats vinden.

Maar ik zou kunnen vragen, laat uw blik verder reiken dan eenige tientallen van jaren en wat verder zien in de toekomst.

Als alles gaat zooals men het voor een mensch gepast en wenschelijk acht, zooals, volgens sommigen, de natuur het eischt, nl. dat een kalm, werkzaam, hygiënisch leven genoten kan worden, dan vermeerdert eene bevolking zóó, dat deze gemiddeld in vijf en twintig jaren verdubbeld is, waarvan vele voorbeelden uit de vorige eeuw in Europa zijn bij te brengen en in het tijdvak van de ontwikkeling in Noord-Amerika eveneens; daar zijn verschillende staten, waarin de bevolking in het midden dezer eeuw in vijf en twintig jaren juist verdubbeld was, buiten rekening gelaten de immigranten, zoodat, als wij ons doel bereiken en er niet zooveel meer door epidemiën, door oorlog of door gebrek en kommer

1) Zie het motto van dit geschrift.

worden weggemaaid, in weinig eeuwen het geheele aardoppervlak met menschen bedekt is.

Doch ondersteld men zeide „après nous le déluge”, denk dan in elk geval eens hierover na. Hoe zou het gaan als de overvloedige bevolking eener plaats aangezegd werd om de thans onbewoonbare, niet ontgonnen deelen der aarde als woonplaats op te zoeken?

Sticht in gedachte eens eene kolonie in de tropische en zuidelijke streken van Zuid-Amerika of in het hart van Afrika, 't zoude voor de meeste hetzelfde zijn alsof zij, die daarheen gevoerd werden, veroordeeld waren om een ellendigen tijd van marteling te ondergaan, en weldra te bezwijken door invloeden van klimaat en bodem. De philanthropen wenschen toch zeker geen oorlog of geene epidemie; en dat zouden toch nog betere middelen zijn om de te sterk aangroeiende bevolking weer te besnoeien.

Om echter niet beschuldigd te worden, dat ik vage beweringen voor bewijsgronden geef, zal ik achtereenvolgens de verschillende deelen van den aardbol in beschouwing nemen, die — alweer volgens de optimisten — in geschikte woonplaatsen voor het te veel van de bevolking zouden zijn te herscheppen; ik meen geen tegenspraak te ontmoeten wanneer ik als zoodanig vermeld:

1°. Noord-Amerika.

2°. Zuid-Amerika (meer bepaald Argentinië).

3°. Zuid-Afrika.

4°. Onze Oost-Indische Koloniën.

5°. De onbebouwde streken in ons land.

Ik begin dan met:

1°. Noord-Amerika.

Dit land is langen tijd voor velen een toevluchts-oord geweest, maar de vloed van de overbevolking heeft daarvan uit het Oosten zooveel Europeanen en tevens van uit het Westen zooveel Chineezzen binnengevoerd, dat de regeeringen van die staten al maatregelen hebben genomen om dien stroom te keeren en dat daar in oeconomischen zin niet veel plaats voor landverhuizers meer is, blijkt ook duidelijk genoeg uit het groot aantal van hen, die naar Europa terugkeeren.

In *Noord-Amerika* is dus geen plaats meer, maar in *Zuid-Amerika* dan? Voor dat gij iemand raadt daar heen te gaan, moet gij eens lezen wat van de toestanden daar door een paar personen wordt gezegd, die zeker wel een gezond oordeel daarover kunnen vellen. Wij lezen dan in het *Sociaal Weekblad* van Zaterdag 26 Dec. 1891, 5^e jaargang, N°. 52, blz. 470, het navolgende:

Landverhuizing naar Argentinië.

De Staatscourant van 9 Dec. 1894 behelst een, de landverhuizing betreffend uittreksel, uit een alge-

meen verslag van den Nederlandschen Consul-Generaal te Buenos-Ayres over de Argentijnsche Republiek, dat voor menigeen eene nieuwe aanbeveling zal schijnen om naar Zuid-Amerika te trekken.

„Heeft Argentinië”, zoo luidt de aanhef, „tegenwoordig in een finantieel opzicht, geenszins ten onrechte eene ongunstige reputatie, met evenveel recht is dit het geval op het gebied der landverhuizing”.

Gewaarschuwd wordt tegen het geloof-hechten aan een ongunstig oordeel over dat land, zooals men het tegenwoordig telkens hoort uitspreken: „wil men niet op een dwaalspoor geleid worden, men doet wel ten deze voorzichtig te zijn, bij de vele immigranten-berichten, welke vooral in den laatsten tijd worden openbaar gemaakt.”

Intusschen behelst het rapport eene zinsnede, die hoewel blijkbaar ook neergeschreven ter weerlegging der ongunstige berichten van den laatsten tijd, de ellende van den arbeider in Argentinië duidelijk blootlegt voor wie leest wat er staat. Ziehier: „een goed oppassend werkman, iemand die zijn weg weet te vinden in het eerst kort bekende land, hij die, wanneer er in zijn bijzonder vak juist geen werk is, iets anders kan en wil ter hand nemen, kortom een inderdaad flink immigrant verdient hier in 't algemeen nog steeds zijn brood.”

In 't algemeen, alzoo: een flink, oppassend werkmán, terstond op zijn gemak in een hem geheel vreemde omgeving, tusschen menschen wier taal hij niet verstaat en die twee ambachten kent of er niet tegen opziet, bij wijlen af te dalen tot los sjouwerman — zoo'n pronkjuweel van vlijt, scherpzinnigheid en geestkracht verdient in Argentinië niet eens altijd zijn brood. En in 1895 zijn de toestanden nog veel slechter dan voor 5 jaar. Die erkenenis is afdoende. Hoe zij te rijmen is met de rest, blijve voor rekening van den schrijver. Gewone arbeiders — om van de middelmatige niet te spreken — kunnen nu al vast nagaan, hoe groot hun kans is op hongeriĳden.

Bovendien vindt men in het verslag vermeld, dat er ongeveer 4000 Nederlandsche landverhuizers in Argentinië gevestigd zijn.... terwijl er toch alleen in 1889 rechtstreeks 4007 aldaar aankwamen.

Waar zijn nu de duizenden overigen gebleven? Hoevelen zijn er naar het vaderland teruggekeerd? Hoevelen jammerlijk ten gronde gegaan? Een goed, eerlijk verslag zou die vragen onnoodig hebben gemaakt. Men kan er echter nu zeker van zijn, dat het cijfer der laatsten te groot is om er voor uit te komen en dat het verslag met bijbedoelingen werd geschreven.

Onze werkellozen — in den regel niet de be-

kwaamste werklui — naar Argentinië te lokken, is dan ook eenvoudig onmenschelijk. En buitengewoon degelijke, flinke arbeiders hebben ook hier hun brood, ja, meer dan dat.

Of is het soms in het nationaal belang van Nederland, wanneer de *beste* werklieden het land verlaten? Wordt onze natie, wordt onze maatschappij door hun vertrek krachtiger of zwakker?

Bedenkt men een en ander, dan staat men er over verbaasd, dat, terwijl alle andere consulaire verslagen slechts worden opgenomen in de daarvoor bestemde en door de regeering bij Geb^{rs}. van Cleef uitgegeven „Verzameling”, die van den consul-generaal van Riet, voorzoover zij de landverhuizing betreffen, bij uitzondering ook in de Staatscourant worden geplaatst.

Waarop had het departement van buitenlandsche zaken, toen het in 1888 er mede begon, daarbij het oog?

En in *De Standaard* van Dinsdag 6 October 1891 lezen wij het volgende, dat vrijwel als eene zelfde waarschuwing luidt:

Emigratie.

„Nog altijd schijnen velen in den waan te ver-
„keeren dat emigratie een middel kan zijn om de
„sociale wanverhouding te verbreken. Terwijl er
„gelden in den lande worden bijeengebracht om de

„ongelukkige emigranten uit de Argentijnsche Republiek weër naar het moederland te doen terugkeeren, komt de heer v. d. Wall met het plan voor „den dag, om opnieuw anderen te laten vertrekken.”

De heer v. d. Wall wete, dat reeds lang voor hem over dit middel, om de overvoerde arbeidsmarkt te verlichten, rijpelijk is nagedacht door mannen, wier namen in de staathuishoudkunde een goeden klank hebben en dat dit middel is *verworpen*, wegens de groote kosten, die het zou veroorzaken, wanneer het op groote schaal werd toegepast. (Om den aanwas van bevolking te keeren zouden er jaarlijks alleen uit Europa 3 *millioen* menschen moeten vertrekken). En gesteld dat dit geschiedde, dan zouden de emigranten in de landen, waarheen zij verhuisden, weldra overbevolking veroorzaken en dus geen grootere welvaart genieten dan in het moederland.

De kosten worden door den Heer v. d. Wall m. i. zeer verkeerd berekend. Kapitaal zal niemand aan een landverhuizer, die in den vreemde iets moet beginnen, leenen à 3 pct., tenzij uit liefdadigheid, die op groote schaal natuurlijk niet in toepassing kan gebracht worden.

Rekent de Heer v. d. Wall dan niets voor de enorme risico? Hoe dikwijls zouden de ondernemingen der landverhuizers mislukken, zooals wij nog onlangs gezien hebben in Argentinië (en wat de

Vereenigde Staten aangaat — men leze het derde blad van het *Nieuws van den Dag* van 2 October 1891). Ik wil gaarne aannemen, dat de Heer v. d. Wall een goede boer zoude worden, maar de twijfel is toch gerechtvaardigd of dit met al zijn mede-emigranten het geval zou zijn. En een weinig verder:

Emigratie werkt goed op kleine schaal, maar een middel om de sociale wanverhouding te verbeteren kan het nooit worden; en meerdere studie van dit onderwerp zal denkelijk den Heer v. d. Wall overtuigen, dat hij, zij 't dan ook met de beste bedoelingen *de kracht* van het door hem aanbevolen geneesmiddel grootelijks overschat heeft.

En ten slotte in het *Nieuws van den Dag* van 8 April 1895, 3^e blad, 2^e kolom, regel 3 van boven. Brieven uit Amerika.

„Niet alleen de droogte maar ook de voortdurende daling der prijzen hebben den landbouwer in de laatste jaren zóó doen achteruitgaan, dat zelfs goede landerijen in de oostelijke staten bijna niets meer opbrengen. Onlangs werd in den staat New-York eene boerderij, die aan een spoorweg en aan een heerweg was gelegen en 47 Acres groot was, met huis en schuur, vruchtboomen en ander hout, verkocht voor 200 dollars. Eene andere van 60 Acres voor denzelfden prijs. Bij zulke prijzen kan men wel nagaan, dat het land in de oostelijke streken

haast in 't geheel geen waarde meer heeft.

Zij die van plan zijn te immigreren met het doel zich hier aan den landbouw te wijden of wel zij, die eene emigratie-maatschappij willen oprichten, mogen dit wel bedenken, voor dat zij beslissende stappen doen.

Tot zoover de mededeelingen van personen die de toestanden aldaar uit eigen aanschouwing en vaak uit persoonlijke ondervinding kunnen beoordeelen.

Leest verder de Officiële verslagen daaromtrent, zie de vele particuliere berichten en het groote aantal half verhongerden, dat terugkeert; dan zult gij daar eene wederlegging van die bewering vinden, die duidelijk genoeg is.

Ook dáár vinden wij dus geen onderkomen; maar in Zuid-Afrika dan en in de Transvaal? Sommige noemen deze streek een Eldorado; men vindt daar een klimaat dat voor Europeanen zeer geschikt is; daar is bovendien eene maatschappij die hare taak, alles in gereedheid te brengen ten einde Europeanen onder dak te helpen, heeft volbracht; en toch is ook daar slechts voor een klein deel van de emigranten een geschikt middel van bestaan te vinden.

Van de 5000 die daar ieder jaar heen trekken vindt nauwelijks de helft een redelijk bestaan.

Maar onze Oost-Indische koloniën dan?

In Nederland, waar wij het onder den druk van de overbevolking al zoo benauwd hebben, leven 8000 inwoners op eene □ geographische mijl, op Java en Madura 10000.

Men denke er ook aan, hoe vaak als iemand het denkbeeld oppert, daarheen te gaan om een geschikt middel van bestaan te zoeken, men van personen, die met de toestanden daar goed bekend zijn, waarschuwend hoort zeggen: „het vet is daar ook al van den ketel.”

Ten overvloede kan ik niet beter doen dan hier aan te halen, wat wijlen de Heer G. Emants, die veel over sociale toestanden heeft geschreven, over de landverhuizing in een artikel gezegd heeft, dat onder den titel: „Oorzaken van Armoede,” in de *Vragen des Tijds* van Juli 1889 voorkomt. Hij zegt aldaar blz. 242 3^{de} alinea):

„Men stelt het nu tegenwoordig voor, alsof landverhuizen zoo maar voor allen mogelijk is. Overal worden faciliteiten verschaft, regeeringen staan om niet of voor geringen prijs grond af aan wie deze maar bebouwen willen, en stoomvaart en spoorwegmaatschappijen vervoeren tegen eene minimum vergoeding van kosten, landverhuizers. Dit verblindt velen, die gaan denken dat het met de bevolking is als met de oppervlakte van het water, dat voor een oogenblik wel hoogten en laagten aanwijst, uit zich zelf

weldra in zijn natuurlijken toestand terug valt.

Zoo meent men, dat ook hier wel tijdelijke overbevolking en gebrek aan bevolking naast elkaar bestaanbaar zijn, maar dat weldra door vraag en aanbod eene gelijkmatige verdeeling van de menscheid, naar de bestaanmiddelen, plaats vindt.

Maar landverhuizen is geen genoegen, men gaat er slechts door nood gedwongen toe over. De mensch is gehecht aan zijn geboortegrond, hij is gewoon aan de levenswijze van zijn land, heeft betrekkingen waarvan het scheiden hem hard valt, terwijl zijn natuur, naar het klimaat van zijn vaderland gevormd, niet altijd past in den vreemde. Diegenen zijn dan ook meestal slechts bereid tot vertrek, die een slecht bestaan hebben, en dat zijn, zooals men weet, maar al te dikwijls de onkundigen; de geschikte personen kunnen gewoonlijk ook wel in een dicht bevolkte streek een zekere welvaart genieten. Daarbij komt nog dat voor landverhuizing een kapitaalje noodig is, om de kosten der reis te bestrijden en gedurende den eersten tijd in de nieuwe woonplaats rond te komen.

Verder is de taal dikwijls een beletsel. De kennis van vreemde talen bezitten de minder gegoeden niet, en zij hebben gewoonlijk niet de ontwikkeling, die hun het aanleeren gemakkelijk maakt.

Wie zich de geschiedenis van den moordenaar

Jut met zijne vrouw herinnert, zal weten hoe zelfs deze schijnbaar ondergeschikte hinderpaal de kolonisatie belemmert. Men had hier te doen met een gezin, dat ruim van middelen was voorzien, daarmede naar het buitenland was vertrokken, maar niet bij machte was de engelsche taal aan te leeren en daardoor zooveel bezwaren ondervond in den omgang, dat het gedwongen was terug te keeren.

Voorts ligt een hinderpaal in het klimaat en meer omdat landverhuizers niet komen in een land van melk en honig, waar de rijkdom zoo maar voor 't opnemen ligt, maar hard moeten werken, dikwijls harder dan in de sterk bevolkte streken en dit nog wel dikwijls te midden van gebrek. Wie daarom geen veerkrachtige natuur heeft, moet van de kolonisatie alleen daarom reeds afzien, of zal, zoo hij gaat, in zijne verwachtingen deerlijk te leur gesteld worden.

Dan ook heeft men, om onder andere voorwaarden te gaan leven, behoefte aan een eenigszins kosmopolitisch karakter. Velen kunnen ook daarom hun vaderland niet verlaten, zooals bijv. de Franschen; en wie er toch toe overgaan, gevoelen zich ver van den kring waarin zij verkeerden, ongelukkig, hetgeen op hun arbeid natuurlijk een allerongunstigsten invloed uitoefent.

Eindelijk is voldoende vakkennis een groot struikelblok. In de sterk bevolkte landen behooren vele

gezonde en krachtige mannen uit de werkende klasse, die overigens voor landverhuizing in de eerste plaats in aanmerking zouden komen, tot diegenen die, „van alles kunnen” zooals zij zeggen.

Dit „alles” moet, zooals men weet, zeer beperkt worden opgevat; het beteekent meestal dat werk van allerlei aard door hen is aangepakt om aan den kost te komen, maar zonder kennis van beteekenis. Dergelijke werkkrachten zijn voor landontginning zoo goed als altijd zonder waarde. Er wordt hier vakkennis gevorderd; is het land dun bevolkt, voornamelijk van den landbouw, is de verdeeling van den arbeid grooter dan ook van andere vakken.

Deze laatste hinderpaal is op zich zelf reeds zoo groot, dat overbevolking en onbebouwde grond naast elkander blijven bestaan, niet alleen op groote afstanden, maar in elkanders onmiddellijke nabijheid. De Vereeniging voor fabrieks- en handwerksnijverheid en de Vereeniging voor nijverheid hebben zich eenige jaren geleden weder verdienstelijk gemaakt, door eene commissie te benoemen, die onderzoeken zou in hoeverre heide-ontginning aan overtollige personen werk zou kunnen verschaffen. De commissie kwam tot het resultaat, dat de overbevolking der steden op deze wijze niet te verhelpen is. De Voorzitter der Commissie, Mr. Pahud

de Mortanges, die zoo beleefd was mij inlichtingen over deze zaak te geven, schreef mij: „de werkeloozen in de groote steden bestaan grootendeels uit ambachtslieden, zooals schilders, meubelmakers, metselaars, timmerlieden enz., allen menschen die het spitwerk niet verstaan en ook niet bij machte zijn het te verrichten, zooals dit bij eene ontginning van heidegrond gevorderd wordt. Zij hebben dit nooit gedaan noch geleerd; hunne lichamelijke ontwikkeling maakt hen daarvoor ongeschikt, terwijl zij daarenboven aan een stadsleven gewoon, zich niet of moeielijk aan een landleven gewennen.” Tot dit resultaat kwam de Commissie, die natuurlijk in de verste verte niet met de bezwaren had te kampen, aan landverhuizing verbonden. Het oorspronkelijke plan was zelfs, zoo ik mij niet vergis om dagelijks de werkkrachten met den trein heen en terug uit de stad naar het land te brengen, zoodat ieder zijne oorspronkelijke leefwijze zou kunnen voortzetten en zelfs daartoe zag zij geen kans. Waar dus de wanverhouding tusschen bevolking en vraag naar arbeidskrachten op zoo korten afstand blijft bestaan, daar behoeft men niet te vragen, hoe armoede door landverhuizing is te verminderen of op te heffen.

En zij voor wie al deze bezwaren niet bestaan, vinden nog moeielijkheden in de verschillende

eischen aan vakgenooten in verschillende landen gesteld.

Gesteld bijv. er zijn in Nederland timmerlieden te veel en in Zuid-Afrika te weinig, dan is het mogelijk dat in Afrika timmerwerk te veel verspreid is om werklieden alléén daarin een bestaan te verschaffen; men moet dan timmerman en landbouwer, timmerman en verver, oppasser, kok of wat ook zijn.

Er komen aldus allerzonderlingste combinatiën voor: de vakkennis behoeft misschien niet zoo volledig te zijn als in West-Europa of andere dicht bevolkte streken, maar zij moet van verschillenden aard zijn bij één en denzelfden individu en aan die voorwaarden voldoen de landverhuizers ook maar niet terstond. Zij kennen gewoonlijk slechts één handwerk en beoefenen zij er meerdere, dan is het toeval indien de combinatie is, gelijk men haar behoeft."

Moet het nu verwondering baren, dat door dit alles de landverhuizing, naar evenredigheid van de bestaande wanverhoudingen, zeer beperkt is? De bezwaren zijn zoo vele, dat men wel kan aannemen, dat landverhuizing in zekeren zin uitzondering zal blijven. Ik wil hier nog in verband met de emigratiekwestie in herinnering brengen dat, zoo deze op groote schaal uitgevoerd werd en daardoor bijv. drie millioen personen per jaar Europa verlieten,

dit wel het *bestaande te veel* verwijderen zoude, doch het, door onbeteugeld procréeeren, *aanstaande te veel*, niet zoude tegengaan.

Wij zullen dus maar in ons eigen land blijven, zeggen alweêr de optimisten; en dan zullen wij daar den grond gaan ontginnen. Welnu, wij hebben gezien welke bezwaren emigratie naar andere landen *in het algemeen* als naar Noord-Amerika *in het bijzonder* met zich brengt; en toch in weerwil van dit alles vluchten nog velen daarheen. Zoo gingen bijv. in 1892 ruim 109000 emigranten alleen uit Odessa, regelrecht naar Amerika, 22000 uit Amsterdam en Rotterdam, uit Engeland, Schotland en Ierland 248000, uit Duitschland 130000, uit Oostenrijk 45000, uit Scandinavië 44000, uit Italië 32000, uit Portugal 16000, uit Denemarken 6000 en uit Frankrijk slechts 5000. Wij zien hieruit dat 657000 personen in één jaar uit Europa vluchtten, om hunne positie te verbeteren. Hiervan gingen 619000 naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Waarom verlieten deze lieden hun geboortegrond? de plaats waar hunne ouders leefden, de plaats waar eens hun wieg stond, de plaats waarvan het natuurlijk nationaliteitsgevoel ieder zoo noode doet scheiden. Zij zouden dat toch zeker niet hebben gedaan als zij op de onbebouwde streken in hun eigen land

een bestaan hadden kunnen vinden door deze te gaan ontginnen.

Ten slotte zal ik nog eene bevolkingsstatistiek van den beroemden statisticus Ravenstein aanhalen; deze geeft aan, dat in 1800 de aarde pl. m. 1467 millioen bewoners had, dat de bevolking gemiddeld per 10 jaar 8 pCt. toeneemt, zoodat bij dezen gang van zaken er in het jaar 2073 6000 millioen bewoners zullen zijn, dus over 182 jaar de aarde vol zoude zijn, want de steppen en de woestijnen niet medegerekend zouden dan 12420 bewoners op elke □ Geogr. mijl gevonden worden, wat als maximum mag aangenomen worden.

Nu kunnen wij ons wel van de zaak afmaken door te zeggen: komt tijd, komt raad, maar dit is iets, waar het gevoel van iedereen tegen op zal komen, die in den waren zin van het woord mensch is. Wij moeten met terzijdestelling van alle vooringenomenheid de zaak van alle zijden rationeel beschouwen en onzen blik verder laten gaan dan onze levensperiode en onze kleine omgeving; wij moeten den weg aanwijzen waardoor veel ellende afgeweerd kan worden en waardoor voorkomen wordt dat zoo oneindig veel slachtoffers van 't noodlot in 't leven geroepen worden.

Nu zal men zeggen: „Wij zijn het met u eens, maar wat moeten wij dan doen om verbetering in

die toestanden te brengen? Wat moeten wij doen om die overbevolking tegen te gaan?"

En mijn antwoord daarop luidt:

Zij die een huwelijk aangaan moeten het noodige doen, om te zorgen, dat er uit hun huwelijk geene menschen geboren worden, waarvan het te voorzien is, dat zij of zeer vroeg weer zullen sterven door gebrek aan goede zorgen of dat zij hier een leven van ontberingen moeten leiden. Ziedaar het krachtige middel dat ik u tegen de overbevolking aan de hand wilde doen.

Ik zal u niet meevoeren, lezer, naar de plaatsen waar ik uit den aard mijner betrekking en door de zucht om kennis te maken met de verschillende toestanden waarin de mensch leeft, zooveel lijden zag; waar ik zoo oneindig veel pas geborenen zag te gronde gaan door gebrekkige zorg; waar ik zoovele ouderen met de uitdrukking van levensmoeheid op 't gelaat een treurig leven zag voort-slepen; naar die gezinnen waar een zekere stand opgehouden moet worden, doch waar voor de vele spruiten geen voldoende voedsel te verstrekken was; denk slechts aan die groote gezinnen waarvan het hoofd een vast inkomen heeft en waar onder den invloed van onbezonnenheid en bij gebrek aan ervaring, een budget opgemaakt wordt, dat het eerste jaar kan voldoen, maar waarvan spoedig blijkt dat

de fundamenteen niet deugden voor veel langer termijn, als daar weldra vijf, zes of meer telgen met gezonde magen eene min of meer kostbare opvoeding eischen; denk dan aan die groote werkmansgezinnen waar ongeveer de helft van het kroost voor het tweede jaar begraven wordt omdat voldoende voedsel en goede verzorging ontbreken en waar de nog zeer talrijke rest moet opgroeien onder de ellendigste omstandigheden, waar honger, onzedelijkheid en zedelijk verval hun stempel zichtbaar op afdrukken. Voor weinig jaren wees de statistiek nog aan dat circa $\frac{3}{4}$ der kinderen beneden de 5 jaar sterven.

Ik kan ze u dagelijks bij honderden aanwijzen, waar de fysieke en moreele toestand zoo ellendig is, dat men medelijdend moet vragen: wat hebben die ongelukkigen toch misdreven, dat zij zulk een treurig leven moeten lijden; en waarom worden zoovelen geboren die toch zoo spoedig weer moeten sterven.

Hij wiens denkwijze door confessioneele gemoedsbezwaren wordt overheerscht, zal het onzedelijk vinden de procreatie tegen te gaan; maar kan hij met logische consequentie de zaak overzien, dan moet hij het misdadig vinden om voor korter of langer tijd het leven te schenken aan onschuldige individuen, die veelal geboren worden om te lijden

en niets of weinig kunnen doen ten algemeene nutte of tot ontwikkeling van het menschedom.

Er kunnen slechts twee bezwaren bestaan tegen het beperken der geboorte; het eerste berust op de orthodox-godsdienstige overlevering, wegens eene langgeleden opdracht aan een bepaald man, voor eene bepaalde streek (Abraham voor Kanāan) dat de mensch zich overal en altijd moet vermenigvuldigen en liefst met alle kracht, die in hem is, opdat niets verloren ga; maar waar blijft dan de consequentie? er moesten dan toch voor elken man minstens eenige dozijnen vrouwen beschikbaar zijn; en zoodra deze de kiem van een aanstaand wereldburger bij zich droegen, gedurende circa een jaar onaangeroerd blijven; en sla eens een blik in de natuur, in de planten en dierenwereld. Hoevele zaden gaan niet verloren, waarvan nooit vruchten komen, of waar de vrucht wel tot rijpheid komt maar nooit eene nieuwe plant wordt of tot voedsel zal dienen. In de plantenwereld zien wij steeds altijd en overal hetzelfde verschijnsel, nl. dat als er ruimte op geschikten bodem is, de vermenigvuldiging zeer snel en weelderig plaats heeft, komen er te veel bijeen, dan wordt het voedsel dat de plant uit lucht en bodem trekt ontoereikend om krachtige planten te maken terwijl het productief vermogen nog lang intact blijft. Vele zaden

komen tot ontkieming, doch de levensomstandigheden zijn niet meer zóó dat een krachtige plant gevormd wordt. Zij worden in hare bekrompen ruimte steeds minder krachtig en men ziet weldra een krachtig eikenwoud verkwijnen tot een onbeduidend kreupelhout.

Dit natuurlijk verschijnsel kan men ook op de graanakkers waarnemen, terwijl de dierenwereld hetzelfde te aanschouwen geeft. Tot toelichting op dit laatste zal ik den lezer een geval van dien aard mededeelen, dat aan mijne persoonlijke ondervinding, uit mijne jongelingsjaren ontleend is.

Ik kreeg nl. een paar witte muizen, dat zich in weinige maanden in eene ruime woning bij rijkelijke voeding tot een tachtigtal had vermeerderd. Toen ik die weelderige procreatie wilde matigen, besteedde ik minder zorg aan hunne hygiëne en gaf veel minder voedsel, denkende dat de productiviteit wat zou verminderen. Ik bedacht er echter niet aan dat zij geen ontwikkeld verstand hadden en dus ook geene goed georganiseerde maatschappij vormden waar de rechten voor elk individu door politie en justitie worden verdedigd.

Het recht van den sterkste gold en het vreedzame leven, waarbij procreatie en voeding de hoofdrol speelden, verdween. Toen het voedsel schaarsch werd, zag ik de sterksten den zwakkeren het laatste

voedsel ontnemen; toen dit geheel verbruikt was, begon een waar Kanibalisme in de kooi te heerschen; een algemeene strijd ontstond en dagelijks werden door de sterksten eenige der zwakkeren gedood en als voedsel gebruikt, zoodat in weinig weken van de tachtig muizen nog slechts twee waren overgebleven.

Wij kunnen met eenige welwillende medewerking van ons voorstellingsvermogen een parallel trekken tusschen die muizenwereld en de menschenmaatschappij; want al eten wij nu onze natuurgenooten niet op, wij maken door den nood gedrongen elkaar toch het leven zoo moeielijk, dat velen, eerst door moreele moedeloosheid getroffen, weldra fysiek zoo zeer achteruit gaan, dat een vroegtijdige dood na een ellendig leven er een einde aan maakt.

De mensch vermag echter op elk gebied van dien aard met behulp van zijne rede in te grijpen, ten einde den al te weelderigen groei van planten en dieren te keer te gaan; en niemand heeft bezwaar daartegen, zoolang het de planten of dierenwereld geldt.

Dit alzoo zijnde, is de mensch, die in de planten- en dierenwereld nuttig tusschenbeide kan komen, teneinde een al te sterken groei te beletten, gerechtigd niet alleen maar ook verplicht, dit ook in

de menschenwereld te doen; en het vernuft moet naar middelen zoeken om dit doel te bereiken, zonder het gevoel van sexueele betamelijkheid te kwetsen en zonder de eischen van de hygiène daarbij uit het oog te verliezen.

Dat dit mogelijk is, bewijzen ons sommige volken. Niemand is van deze leer meer doordrongen dan de Franschman en de praktische geloovige Amerikaan.

Men vindt daar alleen bij uitzondering nog zulke groote gezinnen; en vooral Frankrijk toont ons dit in de eerste plaats, daar de boerenstand aldaar, ook reeds met preventieve middelen goed bekend is; en waar heerscht meer welvaart? waar meer geestelijke opgewektheid? En wat is de oorzaak dat Frankrijk in 1892 met zijne ruim 40 millioen bewoners slechts 5000 1) emigranten leverde, terwijl Nederland met zijn gemoedelijken procreatiegeest in dat jaar, met nog geen vijf millioen inwoners, meer dan 10000 emigranten leverde? 2)

Daarom zijn ook de socialistische woelingen daar vooral ten plattelande zooveel minder erg dan elders. En dat er wel degelijk verband bestaat tusschen de woelingen en het niet toepassen van het middel dat ik hier bedoel, blijkt ten duidelijkste uit mededee-

1) Zie pag. 33.

2) Zie pag. 33.

lingen die ons hieromtrent door dr. Minime in zijne brochure worden gedaan. Hij zegt daar op blz. 1:

„ Dans les milieux ouvriers et surtout dans les „ grands centres, le malthusianisme n'est pas en „ usage, ce qui tient à l'ignorance des pratiques „ nécessaires, à l'indifférence et à l'abandon.”

En op blz. 3:

„ L'ouvrier... qui n'a pour vivre que le salaire „ quotidien, salaire considérablement réduit par le „ chômage et la maladie, produit beaucoup d'enfants.”
Uit dat groot aantal arme kinderen ontstaat natuurlijk werkeloosheid onder hen die geen ander middel van bestaan hebben dan handenarbeid en aangezien socialistische woelingen het natuurlijk gevolg zijn van werkeloosheid — zoo verklaart zich hieruit het verschijnsel, dat die „ grands centres ” tevens brandpunten van het *revolutionnair*-socialisme zijn. En nu ik hier op het gebied van de werkeloosheid, met dit gevolg van haar, ben verzeild geraakt, wenschte ik daarbij nog even stil te staan.

Velen die in de zaken niet gaarne verder door-
dringen, dan een oppervlakkige blik toelaat, zijn moeilijk te overtuigen en voor dezulke heb ik nog de moeite genomen om, uit verschillende officieele stukken, cijfers te putten, die als versterkend bewijs kunnen gelden voor mijne overtuiging, die ik zoo gaarne door iedereen zag overnemen, die wer-

kelijk het middel zoeken om veel maatschappelijke ellende weg te nemen.

Om te bewijzen dat de overbevolking en daardoor de werkeloosheid en het pauperisme onrustbarend toeneemt geef ik hier cijfers uit het z.g. blauwe boek dat de werkelozen in 1890 in Engeland aangeeft. Deze geven n.l. aan dat in 35 districten van Engeland-Schotland en Ierland, waar de statistiek hieromtrent de meest betrouwbare cijfers geeft, dat in Januari 1893 325 800 en in Januari 1894 342 680 werkelozen waren, dus in een jaar 16 880 meer. Verder dat de verschillende vakverenigingen in 1892 in het Britsche rijk 68 559 leden telden, die allen toch met goeden wil gewapende en geoefende werklieden waren en dat daarvan 21 642, met den besten wil geen werk konden vinden om in hun onderhoud te voorzien, dat het aantal armen in Londen in Januari 1892 was pl.m. 95 000, in 1893 pl.m. 105 000.

Uit eenzelfde werk, over de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zien wij, dat in 1892 gemiddeld 5,5 pCt. van de bevolking werkeloos was en in 1893 6 pCt.; en dat in 1893 in de 13 voornaamste steden van die staten op een gezamenlijke bevolking van 7 304 100 inwoners 427 000, dat is 6.3 pCt. werkeloos waren.

Hij, die deze cijfers onpartijdig overweegt en in

verband brengt met de maatschappelijke toestanden, kan dunkt mij, tot geen andere slotsom komen als die waarbij zij, als oorzaak, overbevolking aanneemt.

Als geneesmiddel tegen dit ziekteverschijnsel tracht men kunstmatige werkverschaffing aan te nemen. Maar ik vraag hun, die dit middel als een afdoend beschouwen: Zoudt ge werkelijk meenen dat de maatschappij er door gered werd, als wij al die werkelozen met kunst en vliegwerk bezig hielden? Er zijn toch pakjesdragers genoeg, boerenarbeiders te veel, elke smid, timmerman, metselaar enz. kan dagelijks dozijnen knechts krijgen. En neemt nu eens aan, dat het mogelijk was eene groote machinefabriek, steenbakkerij, of welk industrieel atelier ook met dat doel op te richten — waar zou men dan met de produkten van al zulke inrichtingen moeten blijven? Sommige machinefabrikanten moeten al werkvolk afdanken daar er ten nadeele der werkgevers overal meer voorraad is dan de afnemers kunnen gebruiken; er worden reeds meer steenen gebakken dan men noodig heeft, vele smeden maken des zomers werk in voorraad om de knechts aan den gang te houden; neemt eens aan dat wij alle heiden, plassen en binnenzeeën begonnen te ontginnen en droog te maken, ja zoolang dit werk duurt is het een middel van bestaan voor vele polderjongens en voor hen die de gereedschappen

zullen leveren, maar wat helpt dit op den duur?

Men schijnt bij al dat kunstmatig werkverschaffen ook nog een ding uit het oog te verliezen, wat bij eene nuchtere beschouwing toch dadelijk in 't oog moest vallen, nl. dat werkverschaffen in de meeste gevallen niets anders is, dan het verplaatsen der werkeloosheid. Om dit te bewijzen slechts een voorbeeld: voor een paar jaren heeft de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, een paar dorpen in Friesland waar vooral 's winters veel gebrek wordt geleden, de bevolking aldaar uit de armoede gered, door haar in de gelegenheid te stellen, al het benoodigde vischtuig zooals manden, netten enz. te vervaardigen, wat de visschers op de Noordzee aldaar noodig hadden. Zij, die dit middel met goede bedoeling in praktijk brachten, hebben er niet over nagedacht, dat die arme werklieden van andere plaatsen, die vóór hen die gereedschappen leverden, nu werkeloos gemaakt waren en gebrek leden.

Zeër terecht zegt dan ook de heer W. M. H. Anten, geheel in denzelfden geest sprekende, in zijn stuk „Een krachtdadig middel tot bestrijding van werkeloosheid” — in *De Controleur* van 27 Jan. 1194, blz. 3:

„Nu de werkeloosheid met de ellende die haar natuurlijk gevolg is, zich in dezen tijd van het jaar vooral in Amsterdam en in de Noordelijke provin-

ciën van ons land weer zoo kwellend merkbaar maakt, kunnen wij in de verschillende bladen zien, dat men niet weet welke middelen men daartegen al niet zal te baat nemen; de een beveelt dit aan, de ander dat; en tusschen de regels door is dan toch nog de wanhopige overtuiging te bespeuren, dat men al wat men van dezen aard verzint, zelf toch nog maar als palliatieven beschouwt, waartoe men zijne toevlucht neemt — meer omdat men voelt, dat er toch iets moet worden gedaan, dan omdat men overtuigd is, dat men er baat bij zal vinden. Het voornaamste van die wanhoopsmiddelen heet „Werkverschaffing”, of als men het niet met dien mooi-klinkenden naam wil noemen, maar zooals 't precies behoort genoemd te worden: men zoekt en peinst of er niet het een of ander is uit te denken of te vinden waar men den werkeloze werk mee kan verschaffen; dan is men tenminste voor het oogenblik weer geholpen. Maar het ligt toch voor de hand, dat zulke mijnen van werk ééns uitgeput moeten raken; en zelfs hij die zich met de optimistische machtspreuk laat gerust stellen: „er is altijd wel werk te vinden!” zal in zijn *for intérieur* moeten erkennen, dat hij er bij moest voegen: „maar lang niet genoeg om *alle* werkelozen te helpen!” Het is dan ook vreemd en treurig tegelijk, dat men al niet lang baat heeft gezocht bij het eenige middel,

dat op den duur afdoend verbetering kan aanbrengen: de vermindering, in belangrijke mate, van het aantal geboorten, zooals ook in het Januari-nummer van het maandblad *The Malthusian* — het orgaan van den Engelschen Nieuw-Malthusiaanschen bond — werd opgemerkt. En te meer is dit te verwonderen en te betreuren, omdat het een waarheid is, waar een van onze grootste autoriteiten op het gebied van Staathuishoudkunde al vrij lang geleden op heeft gewezen; ik bedoel Mr. N. G. Pierson, onzen tegenwoordigen Minister van Financiën (in zijn Leerboek der Staathuishoudkunde, deel II blz. 163.)

Nu ligt het voor de hand, dat het eenige middel dat men bij personen uit de volksklasse, waaruit de werkeloozen voortkomen, *practisch* te baat kan nemen om het aantal geboorten in die mate te doen verminderen, bestaat in de toepassing van het Nieuw-Malthusianisme: dit stelt hen namelijk in staat, op even vroegen leeftijd te huwen en evengoed al de genietingen van het huwelijk deelachtig te worden als de meer gegoeden. En nu moge men daartegen inbrengen: „daar zijn die arme werkeloozen nu op het oogenblik niet mee geholpen!” dan antwoord ik: neen, niet *aan werk* geholpen, dat is waar, maar het is toch ook even goed waar, dat zij voor *hun* *persoon* dan tenminste gevrijwaard zijn tegen verergering van ellende door het toenemen van het

aantal van hunne kinderen; en dat als dit middel het eenige afdoende is, dan moet er toch ééns een begin mee worden gemaakt, het in toepassing te brengen; anders komt er nooit een einde aan dat lijden."

Alles wel overwegende, wat ik tot nog toe hier heb gezegd, kom ik tot de slotsom, dat, zoo wij ons niet weten los te maken van „de orthodoxe overlevering, dat de mensch zich moet vermenigvuldigen en dit liefst met alle kracht die in hem is, de rampzaligste gevolgen niet kunnen uitblijven; geene middelen zullen daartegen baten: dit *moet* iedereen duidelijk zijn of worden, die zijne oogen maar niet moedwillig daarvoor sluit; hij zal dan met mij zeggen:

„Het grootste gedeelte van het menschedom ver-
„keert nu reeds in ellende en hoe langer zoo meer
„neemt dat cijfer grooter verhoudingen aan."

Te leven moet een genot, althans geen straf zijn, maar hoevelen die reeds met den strijd en de zorgen des levens kennis gemaakt hebben, roepen niet in wanhoop uit: „Mijn God, waarom ben ik geboren?"

Niemand vraagt daar ook om en iedereen wordt „malgré lui" maar in dit aardsche strijdperk geplaatst, terwijl de procreator er niet over nadenkt of hij het product zijner wellust er een genoeg

mee doet, of de nieuwe wereldburger plaats kan vinden op het schip dat hem moet overvoeren; of de afstand van zijn wieg tot zijn graf groot genoeg zal zijn dat hij tijd heeft om als mensch tot volle rijpheid te komen, zoodat hij bij het scheiden kan zeggen: „Ik heb gelukkig geleefd!” ik heb ten algemeene nutte gearbeid! ik heb op waardige wijze deelgenomen aan het grootsche werk, het menschedom dichters bij de geestelijke volmaaktheid te brengen.

Willen wij ons dus den naam van verstandelijke en zedelijke wezens ten volle waardig maken, dan moeten wij, even als de Franschen „modérer la procréation”.

En nu nog in 't kort een en ander over de middelen, die aangewend kunnen worden om overbevolking te weren en groote gezinnen te voorkomen.

Hoe zal ik dit aanvangen? Het behoort nu eenmaal tot de hedendaagsche zeden, alles wat op het sexueel verkeer betrekking heeft zeer geheimzinnig te behandelen. Dit mag met het oog op de naïve

jeugd gewenscht zijn, voor het overige is het eene traditioneele dwaasheid, eene door cultuur gerijpte gewoonte, eene af te keuren struisvogel-politiek, 't is in een woord eene belachelijke kwasienaïveteit. Ieder man en de meeste vrouwen weten toch, waar het op neer komt, de schoolkinderen lichten elkander immers, gewoonlijk reeds lang voor de puberteit (geslachtsrijpheid) in, voor de jeugd is het steeds het meest geliefde onderwerp van het gesprek.

Opmerkelijk is het, dat de meeste ouders nog meenen dat *hunne* kinderen onwetend, ja onschuldig zijn. Ik vraag mij dikwijls af, hoe komt het toch dat wij zoo naïf zijn, en het antwoord is: „omdat wij steeds eene nadeelige geheimzinnigheid in acht nemen, zoodra het de sexueele kwestie geldt”. Ik noem dit daarom nadeelig omdat het daardoor voor ons gevoel shocking blijft, deze zaken in het ware daglicht te stellen en als eene opvoedkundige kwestie openlijk en overal waar dit nuttig kan zijn te bespreken. Wij behoeven dit onderdeel der natuurlijke historie niet als dagelijksche kost met onze kinderen te bespreken, maar daar waar het te pas komt en nut kan hebben, moeten wij er ruitelijk voor uitkomen dat het voldoen aan de natuurlijke eischen van het geslachtsleven, regel is. Het is eene belachelijke dwaasheid, dat velen geheele onthouding prediken in navolging van Malthus, want zij, die

dit doen, weten zeer goed, dat zij zelven dit ook niet gedaan hebben en het verraaft eene menschkundige onwetendheid of gemaakte naïveteit, als men zich zelven wijs maakt, dat men eene uitzondering maakt of maakte. De feitelijke waarheid is, dat iedereen die normale sexueele organen heeft, deze gebruikt, op welke wijze dan ook.

De natuurlijkste wijze om aan deze ontembare aandrift te voldoen, is de geslachtsvereeniging en daarom moet de gelegenheid hiertoe voor iedereen bereikbaar gemaakt worden op een leeftijd waarop die aandrift tot geheele ontwikkeling gekomen is. Dan kan men met recht en billijkheid eischen, dat de jeugd zich onthoude van het immatuur sexueele genot en daarvoor afdoende, opvoedkundige middelen beramen. 't Is laf om onthouding te eischen, tenzij hij, die dit doet, eene impotente natuur heeft, want die dit niet heeft, heeft aan dien eisch ook niet voldaan en zal het nu van anderen verlangen. Ik verklaar ieder, die dit tegenspreekt voor oneerlijk, voor onoprecht. Treurig, comisch is het feit, dat juist in die klassen en coteriën, waarin het meest gepredikt wordt tegen het nieuw-Malthusianisme, de meeste personen gevonden worden, die het ten eigen bate in praktijk brengen. Bij de meesten van hen vindt men in de slaapkamers een klein arsenaal van irrigators, pessariums et tutti quanti. Onge-

looflijk is ook het aantal dat daarvan uit de magazijnen afgeleverd wordt. Het wordt echter zeer clandestien behandeld, alleen de huisarts en vertrouwde vriendin weet ervan. In de gesprekken over dit onderwerp wordt het echter gewoonlijk genegeerd.

Daar ik zoo sterk overtuigd ben van deze waarheid, is steeds mijn streven om het middel te vinden waarop aan dezen eisch der natuur voldaan kan worden, op de minst schadelijke wijze; op de wijze waarop het gevoel het minst gekwetst wordt, het fysiek het minst benadeeld wordt en waarop de maatschappij gevrijwaard blijve van een overtollig aantal individuen, waardoor het menschelijk bestaan onbeschrijfelijk ellendig, een straf, een ramp wordt. Een in alle opzichten afdoend middel hebben wij nog niet en daarom moeten wij ons behelpen met het beste wat wij hebben en dat zijn die van het Nieuw-Malthusianisme. Wordt hierbij met het oog op de moreele zijde van het vraagstuk de man op den achtergrond geplaatst, de vrouw komt hier meer op den voorgrond en heb ik reeds verklaard, dat van hygienische zijde tegen de toepassing van het Nieuw-Malthusianisme geen bezwaren bestaan, van moreel-oeconomische kan het ook gebillijkt worden.

Met het oog op den eisch der natuur ten opzichte van het sexueel genot hebben wij slechts te kiezen,

hieraan te voldoen op onnatuurlijke of natuurlijke wijze, want behoudens de hoogst zeldzame uitzonderingen, *wordt er aan voldaan* zoodra de puberteit daar is. Wij behoeven dit niet van de daken uit te bazuinen maar als mannen, die de waarheid huldigen en den mensch willen verbeteren, een anthropologisch-physiologisch onderwerp behandelen, moeten wij er rond voor uitkomen, dat dit de feitelijke waarheid is en er niet met eene zekere schuchtheid om heen draaien en eene houding aannemen alsof wij wel weten, dat velen schandelijk aan hunne sexueele lusten toegeven, doch dat wij anders zijn of waren. Zoolang wij zoo onwaar en traditioneel huichelachtig blijven, verwacht ik geen verbetering op dit gebied, niettegenstaande alle goedgemeende raadgevingen, al het werken en het streven van vereenigingen tegen onzedelijkheid, prostitutie en dergelijke. Veel kwaad, om de zuivere waarheid tot gemeengoed te maken, doen ook de werken zooals die van den Zweedschen Professor Ribbing, die zich uitsluitend op ethisch standpunt plaatst en bijv. op pag. 42 en 43 aanbeveelt, dat jonge echtgenooten zich onder gewone omstandigheden nu en dan twee à twee en een half jaar van het geslachtsverkeer zullen onthouden. Niettegenstaande het gunstig onthaal en den overvloedigen lof dien dit werk te beurt viel, vraag ik elk waarheidslievend

echtgenoot met natuurlijk gevormde geslachtsorganen: *kan* aan dezen eisch der Ethiek voldaan worden? zal niet elk eerlijk man bij zich zelf moeten erkennen, dat dit te machtig is voor eene gezonde natuur? Hoewel er veel goeds in dat werkje voorkomt en de ethische consequentie goed is volgehouden, geeft de schrijver toch, aangenomen hij ter goeder trouw is, blijken van onbekendheid met den waren toestand zooals die feitelijk is en met de menschelijke natuur; althans als de mensch ook niet gecastreerd of opgesloten wordt, zooals zijne paarden (pag. 21).

Met het oog op de vaste overtuiging, dat wij op zedelijk terrein niet vooruit zullen komen zoolang de zuivere waarheid wordt verscholen achter onbewuste of gemoedelijke schijnheiligheid, roep ik met hem (Ribbing pag. 168) uit: „Caveant consules ne quid detrimenti respublica capiat” 1), want zij moeten handelen met het bewustzijn, dat *niets* in staat is, noch strenge wetten, noch kerkelijke dogmata, noch moreele vertoogen, het sexueele genot te keeren. Castratie slechts kan het vernietigen en veel arbeid kan het slechts matigen. Vorst en bedelaar, boer en edelman, geleerde en werkman, zedemeester en indolent nietsdoener, ieder die normale sexueele organen bezit, gebruikt die op zijne wijze, in over-

1) Mogen de volksleiders op hunne hoede zijn om op een dwaalspoor te geraken.

eenstemming met zijne fysieke capaciteit en de sociale omstandigheden waaronder hij verkeert, onverschillig op welk moreel standpunt hij zich bevindt. *Dit is* de zuivere waarheid. Geen eerlijk man zal dit tegenspreken en daardoor word ik hier gedrongen om openlijk eenige middelen aan te geven die met het oog op de bewezen onmogelijkheid om het sexueel genot aan banden te leggen, toch de gelegenheid geven om aan dien eisch der natuur te voldoen zonder de maatschappij te overvullen en het leven ondragelijk te maken. Wij hebben slechts van drie te kiezen, onnatuurlijke bevrediging van de geslachtsdrift, natuurlijke met inachtneming van de lessen van het Nieuw-Malthusianisme of eene maatschappij waarin we elkander weldra uit zelfbehoud zullen moeten verdelgen.

In de eerste plaats wil ik uit een oeconomisch oogpunt, met herinnering aan het hiervoren gezegde, verklaren, dat het toepassen van preventieve middelen niet alleen geoorloofd is, maar een plicht, die op elkeen rust, die het met de maatschappij, met zijn evenmensch goed meent; en ten tweede van een medisch standpunt, dat de middelen die aangegeven worden niet schadelijk voor de gezondheid noch voor den man, noch voor de vrouw zijn, mits zij volgens de deskundige voorschriften toegepast worden. Professor dr. Hector Treub, een van

onze uitstekendste gynaecologen, zegt in zijn leerboek der Gynaecologie, bij het bespreken der middelen ter verkrijging van willekeurige onvruchtbaarheid op blz. 514: „als middelen van welke op zich zelf nooit gevaar te duchten is, noem ik vaginaalinjecties (inspuitingen), en het pessarium occlusivum (de z.g. afsluitende moederkrans) en daarmede als middelen die bijna nooit tot bezwaren aanleiding geven, de congressus interruptus (het afbreken der actie van den bijslaap voor het einde daarvan) en het Condom.”

En dr. Minime, een Fransch geneesheer, verklaart 1):

„Il résulte d'une enquête que nous avons faite
„sur les médecins parisiens etc. que..... sur 1800
„ménages de médecins parisiens, on compte en
„moyenne 1 enfant et $\frac{1}{2}$ par ménage.”

Vooraf nog de positieve verzekering dat in onzen artsenschat geen middelen aanwezig zijn die onvruchtbaarheid bij de vrouw te weeg kunnen brengen en dat eenmaal bestaande zwangerschap niet door het innemen van middeltjes kan verstoord worden *zonder de gezondheid en het leven der vrouw in ernstig gevaar te brengen* en dat bij eene zwangere vrouw, *bij wie het geslachtsapparaat in normalen toestand verkeert* ook de mechanische kunstmiddeltjes,

1) In «Le Neo-Malthusianisme», lettre à Max Hausmeister, blz. 16.

zooals veel dansen, trappenklimmen, zich zwaar vermoeien door lichaamsbeweging enz. enz. niet tot het gewenschte doel leiden.

Ik wijs er hier daarom op, omdat bij het publiek oneindig veel middelen den naam hebben, zwangerschap te kunnen verstoren, terwijl die toch inderdaad berusten op traditioneel verspreide uitkomsten die nooit positief bewezen zijn en die daarom zoo lang een zeker burgerrecht behouden, omdat deze kwestie steeds met eene angstige geheimzinnigheid behandeld wordt en in den regel met personen, die geen physiologische of voldoende gynaecologische kennis bezitten, terwijl de belanghebbende, die in een soort van tijdelijke wanhoop verkeert, alle, door iedereen aanbevolen middelen aanwendt zonder een werkelijk deskundige hierover te raadplegen.

Meermalen toch was ik getuige dat zwangeren schatten aan saffraan verbruikten, groote massa's aschwater of zeepwater dronken, sabenakruid afgetrokken of de olie daaruit evenals het moederkoorn innamen, zonder het gewenschte gevolg te bereiken, dat sommigen zich op eigenaardige wijze van eene bovenverdieping naar beneden begaven n.l. zoodanig, dat de partes posteriores op elke trede een krachtigen schok kregen; dat het dansen in overdreven lange tempo's werd te baat genomen, soms bij gebrek aan betere gelegenheid met behulp van eene dienstvaar-

dige vriendin, op een zolder. Ik herhaal het hier, dat al deze middelen *niet* helpen, tenzij men de toepassing zoover doorvoert, dat de gezondheid of het leven in gevaar komt en meent men bij matige toepassing toch effect te zien, dat er dan geen zwangerschap bestond (wat toch in de eerste maanden niet zoo gemakkelijk is uit te maken) of dat er iets aan de natuurlijke gesteldheid der vrouw haperde.

Voor hen, die in de tropen wonen en dit geschrift lezen, wil ik er nog bijvoegen, dat al de daar gebruikte middelen met de daon iler aan het hoofd ook niet zonder gevaar kunnen gebruikt worden, evenmin als het heroïek middel dat ik met eigen oogen in de binnenlanden van Borneo bij eene Dajaksche vrouw zag aanwenden, n.l. het dagelijks herhaald drukken, stooten en pompen met een kolossalen keisteen op den buik, gewoonlijk uitgevoerd door den doekon met behulp van den liefhebbenden echtgenoot.

Er zijn derhalve thans vier middelen bekend, die zonder de gezondheid te benadeelen en zonder het zedelijk gevoel al te veel te kwetsen, kunnen aangewend worden voor het doel, n.l. de inspuiting, de afsluitende moederkrans, het tijdelijk afbreken der geslachtelijke actie en het condom. Het spreekt van zelve, dat eene sterk ontwikkelde, gemoede-

lijke, teergevoeligheid eerst een weinig afgestompt moet zijn, eer men deze middelen te baat neemt. Bij velen kost het een zwaren strijd eer men het goede en nuttige er van inziet en het als plicht beschouwt, geen nakomelingschap te verwekken, wanneer het vrij zeker te voorzien is, dat dit een leven van ellende zal moeten lijden. Bij velen wordt eerst deze overwinning behaald als zij zelfden dat lijden in eigen kring zien en als zij zelfden gebukt onder en afgemat door de zware huishoudelijke zorgen, die een groot gezin geeft, levensmoede de toekomst van hun kroost in eene overvulde, benauwde maatschappij beginnen te overzien. Dat deze teergevoeligheid, ook bij meer ontwikkelde, dikwijls overwonnen wordt, bewijzen de vele gevallen, die ons in onze betrekking voorkomen.

Meermalen toch gebeurde het, dat ouders van een of twee kinderen besliste tegenstanders van het Nieuw-Malthusianisme waren door geloofsovertuiging, dat zij het toepassen van preventieve middelen als goddeloos en misdadig streng veroordeelden, doch die na de komst van het derde of vierde kind, de moeite en de zorgen toch te groot vonden en dan in sommige gevallen ook inzagen, dat hun kroost lichamelijk niet sterk en krachtig, een geestelijke indolentie bezat waardoor het voor hen onmogelijk

zoude zijn om in den zwaren strijd om het bestaan een dragelijk leven te kunnen lijden, weldra vroegen om toch ingelicht te worden omtrent het toepassen van voorbehoedmiddelen en deze ook zoo goed in praktijk brachten, dat het gezin daarna niet grooter werd. Economische en gemoedsbezwaren kunnen derhalve overwonnen worden, terwijl hygiënische bezwaren inderdaad niet bestaan.

Het middel dat het gemakkelijkst zonder omslag of finantieele bezwaren kan te baat genomen worden zal ik in tegenstelling van Professor Treub bovenaanstellen, n.l. de „congressus interruptus”. Ik heb het hierboven vertaald met „het afbreken der actie van den bijslaap voor het einde, daarvan en zonder den trivialen volksterm te gebruiken, zal de bedoeling wel begrepen worden.

Het heeft dit bezwaar, dat jonggehuwde harts-tochtelijke personen, door een soort van roes overmeesterd, in de eerste huwelijksjaren niet het juiste oogenblik te baat nemen om te doen wat wenschelijk is. Men is hiertoe eerst in staat als men de volle overtuiging heeft gekregen, dat beperking plicht is en reeds de bezwaren van te groote uitbreiding van het gezin gevoeld heeft. Dan worden deze twee zaken krachtige remtoestellen bij het sexueel genot, terwijl bij eenige oefening door geen van beide partijen veel gemist wordt. Het duurt niet lang of

de kracht der gewoonte heeft hier haar nuttigen invloed doen gelden en weldra geniet men ongeveer evenveel huwelijksgenot.

Ik hoorde dit meermalen verklaren door geoefenden op dit terrein.

Het m. i. in het tweede gelid passende middel is de in- of liever uitsputting. Dit is niet zoo onvoorwaardelijk te vertrouwen als het eerst genoemde, doch, wordt het met overleg toegepast, zal het in de meeste gevallen eene conceptie voorkomen. Men heeft hier niets voor noodig dan een irrigator met vrij lange slang en canule. Deze dient, met gewoon water gevuld, steeds in de slaapkamer, tot gebruik gereed, opgehangen te zijn. 's Winters kan hiervoor lauw water gebruikt worden ofschoon dit niet dringend noodig is, evenmin als het zooveel aangeprezen aluinwater.

Het is echter wel dringend noodig, dat de uitsputting onmiddellijk na volbrachte actie plaats heeft. Zoo uitgevoerd, zal het middel zelden falen.

Het derde middel, dat ook zeer is aan te bevelen, is het pessarium occlusivum (pessaire des sages femmes), de afsluitende moederkrans. Dit is een uit zeer dun caoutchouc vervaardigd kapje, waarin een zacht veerende ring is bevestigd, die den vorm van een halven bol heeft. Bij het inbrengen wordt het saâmgedrukt en bij eenige oefening door de vrouw

in een oogwenk ter plaatse gebracht. Sommige laten dit kapje rustig zitten tot de maandelijksche periode het noodig maakt het tijdelijk te verwijderen.

Dit is echter om verschillende redenen af te keuren: eerstens uit een zindelijkheidsoogpunt en ten tweede omdat zich in den regel achter het kapje stoffen verzamelen, die aanleiding tot prikkeling en soms tot ontsteking kunnen geven. Beter is het om des avonds den krans te plaatsen en na het volbrengen der actie te verwijderen. Het is goed, voor het wegnemen eerst eene uitsputting te gebruiken. Het plaatsen en wegnemen van dezen krans geschiedt met zoo weinig moeite en omslag, dat hij bijna ongemerkt gebruikt kan worden. De grootte dezer kransen wordt door daarop gedrukte nummers aangegeven en het is van belang het nummer vooraf te bepalen om een kapje van passende afmeting te gebruiken. Verder moet er op gelet worden dat het niet gescheurd is, daar dan groote kans voor teleurstelling bestaat. Zij die eenmaal zich aan het gebruik van dit middel gewend hebben, verklaren het voor doelmatig en zeer eenvoudig.

Aangaande het vierde middel, n.l. het Condom, behoef ik niet veel te zeggen, het was vroeger het eenige middel, had een zeker burgerrecht verkregen en is voor degenen die er mede weten om te gaan,

wel doelmatig en behoeft niet verworpen te worden. Volgens het oordeel van velen echter, staat het bij de andere middelen ten achter.

Zij, die nog meer hierover willen vernemen, kunnen op gemakkelijke wijze, verdere inlichtingen verkrijgen bij den Nieuw-Malthusiaanschen bond. De Secretaris-penningmeester is steeds bereid hun kosteloos de geschriften te doen toekomen en de adressen op te geven, waar men zich kan vervoegen om nader bekend gemaakt te worden met de wijze van toepassing enz. der hier aangegeven middelen. Het adres van den Secretaris-penningmeester van den Nieuw-Malthusiaanschen Bond is W. M. M. Anten, Jacob van der Doesstraat 101, te 's-Gravenhage.
